

Nimic nou pe frontul de est: eterna și fascinanta stângă românească, 1990-2014

Feșnic, Florin N.

Veröffentlichungsversion / Published Version

Zeitschriftenartikel / journal article

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:

Feșnic, F. N. (2015). Nimic nou pe frontul de est: eterna și fascinanta stângă românească, 1990-2014. *Studia Politica: Romanian Political Science Review*, XV(4), 695-706. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-51767-3>

Nutzungsbedingungen:

Dieser Text wird unter einer CC BY-NC-ND Lizenz (Namensnennung-Nicht-kommerziell-Keine Bearbeitung) zur Verfügung gestellt. Nähere Auskünfte zu den CC-Lizenzen finden Sie hier:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.de>

Terms of use:

This document is made available under a CC BY-NC-ND Licence (Attribution-Non Commercial-NoDerivatives). For more information see:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Nimic nou pe frontul de est Eterna și fascinantă stângă românească, 1990-2014^{*}

FLORIN N. FEȘNIC

Care este profilul socioeconomic și demografic al alegătorilor stângii? Sau, extinzând întrebarea, cine și de ce votează cu stânga? Chiar dacă ne limităm la momentul de față, răspunsurile se pot schimba radical nu doar de la o regiune la alta (de exemplu, dacă comparăm stânga din Vestul Europei cu cea din zona post-comunistă), ci chiar și de la o țară la alta. În Rusia, Partidul Comunist (КПРФ) este votat preponderent de alegători vârstnici, din mediul rural, cu puțină educație¹, în vreme ce în Ungaria, Partidul Socialist (MSZP, succesorul partidului care a guvernat țara înainte de 1989), are un electorat predominant urban și relativ bine educat². Chiar dacă pozițiile acestor partide diferă mult (și) în probleme economice³, este firesc să ne așteptăm ca o importanță la fel de mare în determinarea tipului de alegători pe care fiecare partid îl atrage să fie viziunea partidului respectiv asupra regimului politic – mai precis, susținerea sau respingerea democrației liberale⁴.

În acest articol voi căuta răspunsul la aceleași întrebări (în special la prima), dar în context românesc. Care este profilul electoratului stângii din România? În ce măsură s-a modificat acest profil în ultimii 25 de ani? În fine, putem găsi similități între acest profil și profilul electoratului altor partide importante din Estul și/sau Vestul Europei? Este acest profil asemănător cu acela al bazei electorale a partidelor care, cel puțin teoretic, sunt înrudite cu PSD (partidele socialiste din Vestul Europei, membre, ca și PSD, în grupul socialist din parlamentul European), sau mai degrabă cu acela al votanților partidelor de stânga (comuniste) din spațiul ex-sovietic?

Datele pe care le voi folosi sunt atât date ale unor sondaje de opinie publică, care îmi vor permite să ofer un profil al alegătorilor stângii la nivel

* Acest articol a fost realizat în cadrul proiectului CNCS-UEFISCDI PN-II-ID-PCE-2011-3-0669 („Change and Stability in Romanian Electoral Behaviour, 2009-2014”).

¹ Timothy Colton, *Transitional Citizens: Voters and What Influences Them in the New Russia*, Harvard University Press, Harvard, MA, 2000, pp. 76-88.

² Oddbjørn Knutsen, „Social Structure, Social Coalitions and Party Choice in Hungary”, *Communist and Post-Communist Studies*, vol. 46, no. 1, 2013, pp. 25-38.

³ Kenneth Benoit, Michael Laver, „Appendix B: Country Data”, în *Party Policy in Modern Democracies*, Routledge, Londra și New York, 2006, pp. 214-215 și 252-253.

⁴ *Ibidem*.

individual, cât și date agregate, la nivel de județe, care ne vor arăta cât de diferite sunt acestea în materie de sprijin electoral pentru PSD și predecesorii acestuia. După cum vom vedea, răspunsul la primele două întrebări este că, în ultimii 25 de ani, profilul electoratului stângii a rămas în esență neschimbat, aceasta fiind votată preponderent de românii săraci, vârstnici, cu nivel scăzut de educație, concentrați în mediul rural și în județele sărace. Datele mai relevă și un efect regional, stânga bucurându-se de un sprijin mai ridicat în județele din Vechiul Regat. În fine, profilul individual al votanților stângii din România diferă mult nu doar de cel al partidelor socialiste din Vestul Europei, ci chiar și de acela al alegătorilor stângii dintr-o țară precum Ungaria. În schimb, el este foarte similar cu profilul bazei electorale al unor partide precum Partidul Comunist al Federației Ruse (PCFR) sau Fidesz, partidul premierului actual al Ungariei, Viktor Orbán. Dacă acceptăm ideea că electoratul unui partid reflectă valorile pe care le susține partidul, similaritățile dintre electoratul PSD și electoratul PCFR sau cel al Fidesz ne sugerează că, până în momentul de față, schimbările stângii din România au fost mai degrabă cosmetice.

Determinanții sprijinului electoral pentru stânga în perspectivă istorică: de la „vechea stângă” la „noua stângă”

La mijlocul secolului trecut, diviziunea principală între stânga și dreapta era dată de poziționarea partidelor în probleme economice. După cum observa Seymour Martin Lipset, în perioada respectivă alegerile din țările democratice erau în esență o „formă democratică a luptei de clasă”, iar principalele partide politice din acele țări erau fie partide de stânga, care reprezentau în principal clasele de jos, fie partide de dreapta, reprezentante ale claselor de mijloc și de sus⁵. Lucrurile s-au schimbat destul de mult în ultimele decenii. Conflictele economice rămân importante, dar li s-au adăugat conflicte legate de probleme sociale, cum ar fi drepturile minorităților (etnice, sexuale) sau integrarea imigranților, precum și politice (cum ar fi, de pildă, integrarea europeană), probleme care au devenit mult mai vizibile atât pe agenda societății, cât și pe aceea a partidelor politice.

Consecința acestor evoluții a fost că spațiul competiției politice a devenit bidimensional, vechii dimensiuni economice (stânga-dreapta) alăturându-i-se o dimensiune preponderent politică (Figura 1). Aceasta din urmă apare în literatura de specialitate sub diverse etichete, cum ar fi materialism-postmaterialism⁶, liberalism-autoritarism⁷, sau VAL-TAN (Verde-Alternativ-

⁵ Seymour Martin Lipset, *Political Man: The Social Bases of Politics*, Garden City, New York: Anchor Books, 1960, p. 220.

⁶ Ronald Inglehart, *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1997.

⁷ Herbert Kitschelt, *The Transformation of European Social Democracy*, Cambridge University Press, Cambridge, 1994.

Libertarian versus Tradițional-Autoritar-Naționalist)⁸. În oricare dintre aceste variante, elementul central este conflictul dintre o viziune liberală (din punct de vedere politic) și una autoritară.

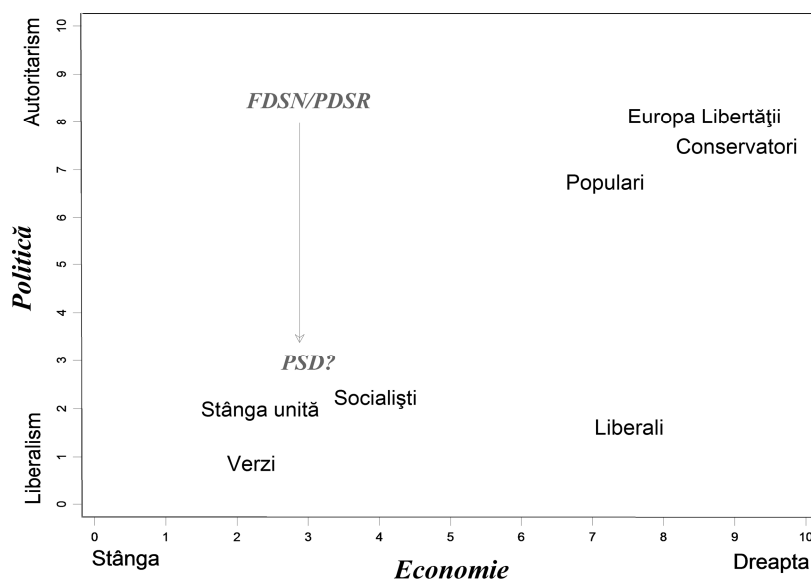

Figura 1. Spațiul competiției politice europene în 2015: poziția principalelor familii politice din Europa și evoluția ipotetică a stângii românești⁹

În Figura 1 am folosit datele unui studiu recent¹⁰ pentru a prezenta harta ideologică a Europei din ultimii ani, mai precis poziționarea principalelor familii politice reprezentate în Parlamentul European pe axa economică sau stânga-dreapta (dimensiunea orizontală), precum și pe axa politică, cea care îi diferențiază pe „liberali” (fie ei de stânga sau de dreapta) de „autoritari” (dimensiunea verticală). La aceasta am adăugat poziția în care specialiștii¹¹

⁸ Liesbet Hooghe, Gary Marks, Carole Wilson, „Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?”, *Comparative Political Studies*, vol. 35, no. 8, 2002, pp. 965-989.

⁹ Sursă: figura a fost adaptată după Kenneth Benoit, Michael Laver, „The Dimensionality of Political Space: Epistemological and Methodological Considerations”, *European Union Politics*, vol. 13, no. 2, 2012, pp. 194-218 – pentru poziționarea familiilor ideologice din Parlamentul European, și Milada A. Vachudovaa, Liesbet Hooghe, „Postcommunist Politics in a Magnetic Field: How Transition and EU Accession Structure Party Competition on European Integration”, *Comparative European Politics*, vol. 7, no. 2, 2009, pp. 179-212 – pentru descrierea presupusei evoluții ideologice a stângii din România.

¹⁰ Kenneth Benoit, Michael Laver, „The Dimensionality of Political Space...cit.”.

¹¹ Herbert Kitschelt, „The Formation of Party Cleavages in Post-Communist Democracies: Theoretical Propositions”, *Party Politics*, vol. 1, no. 4, 1995, pp. 447-472; Grigore Pop-

consideră că se situau, în anii '90, predecesorii PSD (FSN, FDSN, PDSR). Aceiași specialiști¹² argumentează că, în perspectiva (și ulterior în urma) aderării României la UE, poziția PSD s-a moderat semnificativ, în special pe dimensiunea „verticală” (adică politică), partidul ajungând într-o poziție ideologică similară cu aceea a partidelor socialiste din Vestul Europei. În termeni spațiali, aceasta s-ar traduce într-o migrație din zona stângii autoritare în zona stângii liberal democratice (Figura 1).

În ce măsură este această evoluție una reală? O modalitate indirectă de a verifica ipoteza că PSD s-ar fi schimbat radical în bine este să vedem în ce măsură s-a schimbat electoratul său; dacă PSD a evoluat într-adevăr într-o direcție liberal-democratică (adică a devenit cu adevărat un susținător al valorilor și instituțiilor democrației liberale), ne-am aștepta să vedem și o schimbare calitativă a electoratului său. Mai exact, dacă susținătorii tipici ai partidelor autoritare sunt alegătorii vârstnici, săraci, cu educație redusă, rezidenți în mediul rural și în orașele mici¹³, ne-am aștepta ca evoluția menționată anterior, în măsura în care este una reală, să fie însoțită de câștiguri ale partidului în rândul electoratului tânăr, urban, educat și cu o situație materială bună. După cum vom vedea, acest scenariu nu se confirmă. Chiar dacă obiectivul principal al acestei lucrări este evoluția electoratului stângii din România mai degrabă decât evoluția propriu-zisă a principalui partid de stânga din această țară, cele două evoluții nu sunt independente. În partea finală a lucrării voi reveni pe scurt la acest ultim subiect, argumentând că lipsa unei evoluții a electoratului PSD este rezultatul direct al lipsei unei evoluții calitative reale a partidului.

Determinanții sprijinului electoral pentru stânga din România la nivel macro, 1990-2014

În această secțiune voi prezenta evoluția (sau, mai bine zis, absența evoluției) determinanților structurali ai sprijinului electoral pentru stânga românească în ultimii 25 de ani la nivel macro (de județ). La început voi prezenta trei grafice care ilustrează continuitatea structurii votului pentru stânga în ultimii 25 de ani. După aceea, folosindu-mă de rezultatele unor analize statistice (regresii liniare multivariate), voi realiza un sumar al analizei votului

Elecheș, „A Party for All Seasons: Electoral Adaptation of Romanian Communist Successor Parties”, *Communist and Post-Communist Studies*, vol. 41, no. 4, 2008, pp. 465-479; Milada A. Vachudova, Liesbet Hooghe, „Postcommunist Politics in a Magnetic Field...cit.”.

¹² Grigore Pop-Elecheș, „A Party for All Seasons...cit.”; Milada A. Vachudova, Liesbet Hooghe, „Postcommunist Politics in a Magnetic Field...cit.”.

¹³ Timothy Colton, *Transitional Citizens...cit.*, pp. 76-88; Oddbjørn Knutsen, „Social Structure...cit.”.

pentru stânga la nivel de județ în câteva alegeri parlamentare și prezidențiale care acoperă întregul interval 1990-2014.

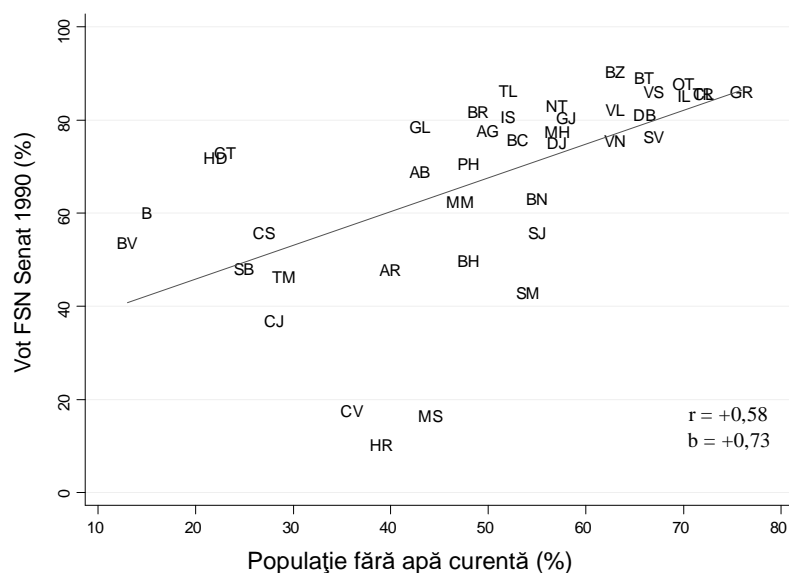

Figura 2. Subdezvoltare socială¹⁴ și vot pentru stânga în 1990

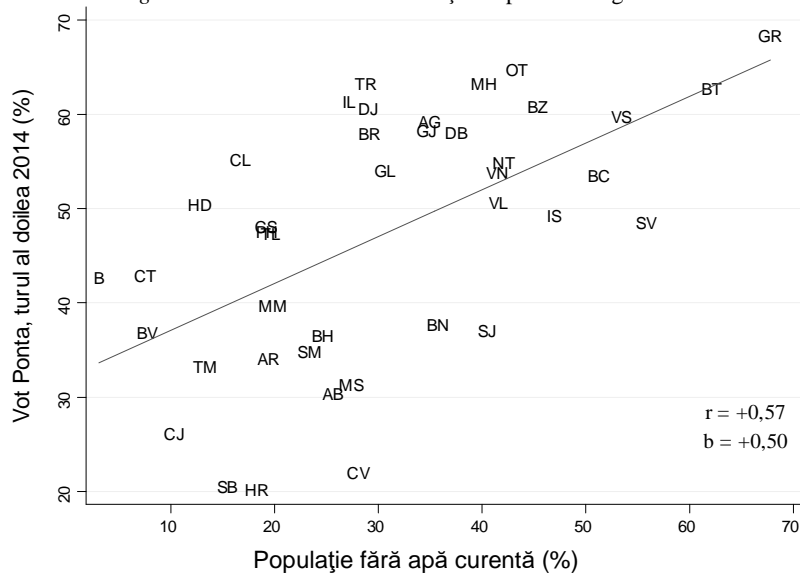

Figura 3. Subdezvoltare socială¹⁵ și vot pentru stânga în 2014

¹⁴ Datele pentru populația lipsită de apă curentă sunt din 1992 (Raportul UNDP 1996).

¹⁵ Datele pentru populația lipsită de apă curentă sunt din 2002 (Raportul UNDP 2003).

Figurile 2 și 3 ne arată că, atât în 1990, cât și în 2014, sprijinul pentru stânga era mult mai ridicat în județele sărace. În ambele situații, o măsură a subdezvoltării (procentul din populație fără acces la apă curentă/canalizare) se corelează puternic și pozitiv cu votul pentru stânga ($r=+0,58$ la alegerile pentru Senat din 1990 și $+0,57$ în turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 2014). De asemenea, impactul substantiv (coeficientul de regresie liniară) este substanțial: $b=+0,73$ în 1990 și $+0,50$ în 2014. Aceasta înseamnă că, pentru fiecare procent în plus al populației lipsite de acces la apă curentă, votul pentru stânga a crescut cu 0,73% în 1990 și cu 0,50% în 2014.

În condițiile în care în ultimele două figuri am văzut continuitatea relației dintre sărăcie și votul pentru stânga, rezultatul din figura următoare nu va fi surprinzător. Figura 4 ne arată că votul la nivel de județ obținut de Ion Iliescu în urmă cu mai bine de douăzeci de ani (în turul al doilea al prezidențialelor din 1992) este un predictor foarte precis al votului pentru Victor Ponta în turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 2014. Corelația dintre cele două variabile este foarte ridicată ($r=+0,93$), în condițiile în care $r=1$ corespunde unei corelații perfecte.

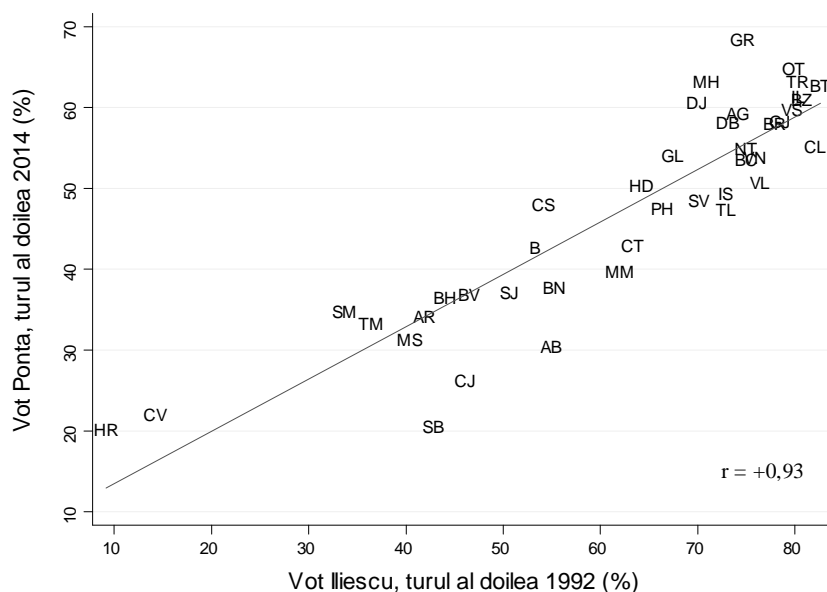

Figura 4. Votul pentru stânga în turul al doilea al alegerilor prezidențiale: 2014 versus 1992

Tabelul 1 prezintă o altă viziune asupra votului pentru stânga la nivel de județ. De această dată, votul (variabila dependentă) este analizat în funcție de aceeași variabilă independentă care a fost folosită în Figurile 2 și 3 ca un proxy

(măsură indirectă) pentru gradul de subdezvoltare, și anume procentul populației lipsită de acces la apă curentă/canalizare. La aceasta se adaugă două variabile de control, structura etnică (procentul de populație maghiară din județ) și „regiunea” (o variabilă dihotomică sau „dummy”, care distinge între cele 16 județe din Transilvania și celelate 24 de județe, plus Bucureștiul, situate în Vechiul Regat – 25 de cazuri).

Obiectivul pe care l-am urmărit în Tabelul 1 a fost să ofer o perspectivă cât mai simplă și mai intuitivă asupra rezultatelor analizei descrise mai sus (pentru cei interesați, detaliile analizei statistice sunt prezentate în Anexă). Interpretarea rezultatelor (procente) care apar în tabel este următoarea. Să luăm, de pildă, modelul votului pentru FSN la Senat în 1990. Coeficientul variabilei care măsoară subdezvoltarea a fost 0,32 (vezi Anexa), adică pentru fiecare procent de creștere a populației lipsită de apă curentă, votul pentru PSD a crescut, în medie, cu 0,32%. Dacă luăm cele două „județe” cu valori extreme pentru această variabilă, București¹⁶ (15% din populație lipsită de acces la apă curentă în 1995) și, respectiv, Giurgiu (76%), avem o diferență de 61%. Modelul statistic prezice o diferență de vot în favoarea FSN între cele două „județe” de 19,52% (adică un vot în favoarea FSN cu circa 20% mai ridicat în Giurgiu în comparație cu Bucureștiul). Diferența reală între votul în favoarea FSN la Senat în cele două județe la aceste alegeri a fost de 25 de procente (85,9% în Giurgiu, 60,3% în București). Desigur, aici vorbim de un model probabilistic, iar efectul celorlalte variabile nu se face simțit aici: ambele județe se află în Vechiul Regat, iar populația maghiară este, în ambele cazuri, mult mai mică de 1% (la recensământul din 1991, aceasta era de 0,33% în București și doar 0,03% în Giurgiu – așadar, un impact neglijabil). În termeni statistici, efectul regiunii și cel al structurii etnice este „controlat”.

Interpretarea impactului variabilei „structură etnică” (procentul maghiarilor în populația județului, singura minoritate etnică cu un impact electoral semnificativ) în Tabelul 1 este asemănătoare cu aceea a impactului subdezvoltării (ambele variabile sunt continue). Dacă ne uităm din nou la modelul votului pentru FSN în 1990, coeficientul variabilei „maghiari” a fost -0,66 (adică pentru fiecare procent în plus de populație maghiară, FSN a obținut, în medie, în 1990, cu 0,66% mai puține voturi. Să comparăm, de pildă, județul Alba (un județ din Transilvania cu 5,7% maghiari și 43% din populație lipsită,

¹⁶ Aici se impun două observații. Prima este că am luat în calcul Bucureștiul pentru a simplifica discuția (din punct de vedere strict tehnic, Brașovul ar fi fost județul cu valoarea cea mai scăzută, și anume 13%). Diferența între cele două județe este minimală, dar ar fi complicat discuția, făcând-o mai puțin intuitivă, în condițiile în care Brașovul este situat în Transilvania, având și o populație maghiară (9,8%) care, fără a fi substanțială, ar fi trebuit totuși luată în calcul în cazul în care am fi comparat județul Brașov cu județul Giurgiu. A doua observație este aceea că unele dintre datele pentru București (de la începutul-mijlocul anilor '90) includ și datele pentru viitorul județ Ilfov, ceea ce probabil explică în bună măsură procentul de 15% din locuitori care erau înregistrați în statistici ca lipsiți de acces la apă curentă.

în 1992, de acces la apă curentă), cu județul Harghita (cea mai mare proporție de maghiari din România, 85%, și având aproximativ același nivel de dezvoltare cu județul Alba – 39% din populație lipsită de acces la apă curentă). Dacă ignorăm diferențele minore în materie de dezvoltare, efectul regiunii este „controlat” (ambele județe sunt situate în Transilvania), deci singura variabilă care „explică” diferența de susținere pentru FSN în 1990 este structura etnică. Diferența de pondere a maghiarilor este $85\% - 6\% = 79\%$; $79 \times 0,66 = 52\%$. Așadar, predicția modelului statistic pentru 1990 este o diferență de circa 52% în voturile obținute de FSN în cele două județe. În fapt, rezultatul obținut de FSN a fost de 10,4% în Harghita și 68,8% în Alba, adică o diferență reală de 58,8%. Procentul de 56% din tabel este reprezentat de impactul maxim (potențial) al variabilei, diferența dintre Harghita și un județ (ipotetic) din Transilvania având un nivel de dezvoltare identic cu cel al Harghitei (39% din populație lipsită de acces la apă curentă) și populație maghiară apropiată de zero.

În fine, impactul variabilei „regiune” (Transilvania) este probabil ceva mai intuitiv, reprezentând diferența de susținere pentru FSN pe care modelul statistic o prezice în 1990 în cazul a două județe cu nivel de dezvoltare și structură etnică foarte similară, dintre care unul este situat în Transilvania iar celălalt în Vechiul Regat. Două județe care aproximează această „pereche ideală” sunt Sibiul (sub 4% populație maghiară, 25% din populație lipsită de acces la apă curentă), și Constanța (sub 1% populație maghiară, 23% din populație lipsită de apă curentă). Predicția modelului teoretic este o diferență de 12% în nivelul susținerii electorale a FSN în 1990. Diferența reală între cele două județe a fost semnificativ mai mare, de 24,7% (72,9% în Constanța, 48,2% în Sibiu).

Tabelul 1

Subdezvoltare, structură etnică, regiune și efectele lor maxime asupra votului pentru stânga în alegeri parlamentare și prezidențiale, 1990-2014

	FSN 1990 ¹	Iliescu 1996 ²	PSD 2004 ³	Ponta 2014 ⁴
Subdezvoltare ⁵	+20,3	+20,1	+15,8	+14,0
Maghiari ⁶	-56,0	-20,6	-25,5	-17,9
Transilvania ⁷	-12,0	-11,7	-5,7	-13,9

N= 41 (40 de județe plus municipiul București)

¹ Vot pentru FSN la alegerile parlamentare pentru Senat (20 mai 1990, în procente).

² Vot pentru Ion Iliescu în turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 1996 (17 noiembrie, în procente).

³ Vot pentru PSD la alegerile parlamentare pentru Senat (28 noiembrie 2004, în procente).

⁴ Vot pentru Victor Ponta în turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 1996 (17 noiembrie, în procente).

⁵ Procentul din populația județului lipsită de acces la apă curentă/canalizare (datele sunt din 1995 pentru primele două modele – 1990 și 1996, și din 2002 pentru ultimele două modele ale votului – 2004 și 2014). Surse date: UNDP (UNDP, Romanian Human Development Report 1996 și 2003).

⁶ Procentul de populație maghiară în județ (persoane care au declarat limba maghiară drept limba maternă la recensământul din 1991).

⁷ Variabilă dummy (valoarea „1” dacă județul este situat în Transilvania (N = 16), „0” pentru județele situate în Vechiul Regat plus municipiul București (N = 25)).

Analiza de până acum a arătat că baza electorală a stângii a evoluat foarte puțin în ultimii 25 de ani. Desigur, o asemenea analiză ar fi incompletă dacă nu ar prezenta și rezultate la nivel individual. Este ceea ce voi face în secțiunea următoare, unde voi prezenta pe scurt impactul a trei variabile „micro” asupra votului pentru stânga în țara noastră.

Determinanții sprijinului electoral pentru stânga din România la nivel micro, 1990-2014

Descrierea pe care candidatul stângii din 2004, Adrian Năstase, a făcut-o propriului electorat este la fel de actuală și astăzi: „o Românie rurală, cu oameni în vârstă și oameni săraci, care are încă nevoie de ajutor nu doar pentru dezvoltare, ci și pentru supraviețuire”¹⁷. După cum vom vedea, nu doar electoratul lui Adrian Năstase din 2004, ci și electoratul lui Victor Ponta din 2014 au fost copii fidele ale electoratului lui Ion Iliescu din anii '90.

În analiza care urmează voi utiliza datele unui sondaj de opinie realizat în octombrie 1996 cu sprijinul financiar al Fundației pentru o Societate Deschisă (Barometru de Opinie Publică), precum și rezultatele unui exit poll realizat de Avangarde pentru Antena 3 cu ocazia turului al doilea al prezidențialelor din 2014. Tabelul 2 ne prezintă un sumar al impactului pe care l-au avut trei variabile (educația, vârsta și mediul de rezidență – urban sau rural) asupra sprijinului pentru candidații stângii¹⁸ (Ion Iliescu și Victor Ponta) în turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 1996 și 2014.

¹⁷ Adrian Năstase, „Cele două Români”, *Revista* 22, 16 decembrie 2014, <<http://revista22.ro/1362/.html>> (accesat la 18 noiembrie 2015).

¹⁸ De fapt, doar în cel de al doilea caz (datele Avangarde referitoare la electoratul lui Victor Ponta) putem vorbi de date care se referă la un tur al doilea propriu-zis. În primul caz, pentru a simplifica imaginea de ansamblu (și pentru a face datele mai ușor comparabile cu restul datelor), m-am folosit de întrebarea referitoare la intenția de vot în primul tur pentru a construi un al doilea tur virtual (analizele din figurile 5, 7 și 9 se referă exclusiv la cei care au declarat că în primul tur îl vor vota fie pe Ion Iliescu, fie pe Emil Constantinescu).

Tabelul 2

Educație, vârstă, mediu de rezidență și vot în turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 1996 și 2014 (%)

	1996 ¹		2014 ²	
	Iliescu	Constantinescu	Ponta	Iohannis
<i>Studii</i>				
Elementare	75	25	72	28
Medii	44	56	52	48
Superioare	23	77	34	66
<i>Grupa de vârstă</i>				
18-29	44	56	30	70
30-44	45	55	42	58
45-59	62	38	57	43
60 și peste	72	28	71	29
<i>Rezidență</i>				
Rural	67	33	60	40
Urban	46	54	45	55

¹ Sursă date: Fundația pentru o societate deschisă, „Barometrul de Opinie Publică octombrie 1996”, <<http://www.fundatia.ro/barometrul-de-opinie-public%C4%83-1996>> (accesat la 11 noiembrie 2015).

² Sursă date: Antena 3 (Exit Poll Avangarde), „Alegeri 16 noiembrie”, <<https://www.youtube.com/watch?v=dizsWITf0M>> (accesat la 11 noiembrie 2015).

Datele din Tabelul 2 ne oferă imaginea unui electorat predominant rural, vârstnic, sărac, cu educație redusă. Aceleași caracteristici le regăsim la electoratul Partidului Comunist al Federației Ruse (КПРФ), al cărui suport „descrește odată cu urbanizarea, cu nivelul de educație, cu starea materială, și crește odată cu vârsta alegătorilor”¹⁹. În mare măsură, aceleași caracteristici²⁰ le are și electoratul Fidesz²¹, partidul aflat la guvernare în Ungaria din 2010 (și artizanul unui regres democratic semnificativ al acestei țări) – Tabelul 3.

¹⁹ Timothy Colton, *Transitional Citizens...*cit., p. 78.

²⁰ Cu o excepție notabilă, vârsta – spre deosebire de electoratul PSD sau de cel al PCFR, electoratul Fidesz este un electorat tânăr.

²¹ Oddbjørn Knutsen, „Social Structure...cit.”.

Tabelul 3

Educație, vârstă, situație materială, mediu de rezidență și impactul acestora asupra suportului electoral pentru trei partide

	KIPPΦ	Fidesz	PSD
Educație	-	-	-
Vârstă	+	-	+
Situație materială	-	-	-
Urbanizare	-	-	-

Desigur, toate aceste rezultate nu exclud în mod logic posibilitatea ca PSD să fi evoluat în ultimii ani, dar ridică semne serioase de întrebare în acest sens. Dacă PSD s-ar fi schimbat cu adevărat, de ce nu au sesizat acest lucru și alegătorii? De ce electoratul său continuă să semene atât de bine cu acela al unor partide precum cele amintite anterior?

Mult zgomot pentru nimic: lipsa de schimbare a stângii din România, 1990-2014

În opinia mea, faptul că PSD a fost acceptat în familia socialiștilor europeni nu înseamnă că și-a pierdut vechile obiceiuri – o ilustrare a acestui fapt o constituie evenimentele din vara lui 2012, dar și altele care le-au urmat. Un exemplu recent (și foarte semnificativ) este tranziția care a avut loc la vârful partidului, când un lider *inculpat* pentru fapte grave de corupție (Victor Ponta) a fost înlocuit cu un lider *condamnat* pentru fraudă electorală (Liviu Dragnea). În cazul în care elita PSD și-ar fi dorit cu adevărat ca partidul să evolueze într-o direcție liberal-democratică, evident că ar fi evitat o asemenea decizie. Pasul de mai sus este un pas foarte important, dar în direcția greșită. Dată fiind istoria PSD din 1990 și până acum, consider că partidului îi va fi foarte greu să se schimbe în bine (iar evoluțiile recente nu arată că decidenții din partid își doresc cu adevărat o atare schimbare). Faptul că electoratul PSD seamănă atât de bine cu electoratul comunist din Rusia sau cu acela al Fidesz nu este în ciuda naturii actuale a partidului, ci este o consecință directă a acesteia și a incapacității (sau a lipsei de voință) de a se schimba în bine.

Anexa 1

Subdezvoltare, structură etnică, regiune și vot pentru stânga, 1990-2014*

<i>Vot pentru stânga</i>				
	1990 ¹	1996 ²	2004 ³	2014 ⁴
Subdezvoltare ⁵	0,32	0,32	0,28	0,26
<i>Eroare standard</i>	0,08	0,07	0,04	0,07
<i>p</i>	0,000	0,000	0,000	0,001
Maghiari ⁶	-0,66	-0,36	-0,32	-0,23
<i>Eroare standard</i>	0,07	0,06	0,04	0,06
<i>p</i>	0,000	0,000	0,000	0,001
Transilvania ⁷	-12,00	-10,62	-3,77	-11,95
<i>Eroare standard</i>	3,17	2,63	1,79	2,93
<i>p</i>	0,001	0,000	0,05	0,000
R ² ajustat	0,90	0,87	0,88	0,79

*Intrările din tabel pentru fiecare variabilă independentă reprezintă coeficienți neajustați de regresie liniară; N = 41 (40 de județe plus municipiul București)

¹ Vot pentru FSN la alegerile parlamentare pentru Senat (20 mai 1990, în procente).

² Vot pentru Ion Iliescu în turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 1996 (17 noiembrie, în procente).

³ Vot pentru PSD la alegerile parlamentare pentru Senat (28 noiembrie 2004, în procente).

⁴ Vot pentru Victor Ponta în turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 1996 (17 noiembrie, în procente).

⁵ Procentul din populația județului lipsită de acces la apă curentă/canalizare (datele sunt din 1995 pentru primele două modele – 1990 și 1996, și din 2002 pentru ultimele două modele ale votului – 2004 și 2014). Surse date: UNDP (UNDP, Romanian Human Development Report 1996 și 2003).

⁶ Procentul de populație maghiară în județ (persoane care au declarat limba maghiară drept limba maternă la recensământul din 1991).

⁷ Variabilă dummy (valoarea „1” dacă județul este situat în Transilvania (N = 16), „0” pentru județele situate în Vechiul Regat plus municipiul București (N = 25)).